

การประเมินโครงการพัฒนาศักยภาพพลเมืองเพื่อการพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง เชียง พื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนใต้

Project Evaluation of Enhancing Citizen Potentiality to Develop Citizen Politics in Five Southernmost Provinces

สุนิสา เชาว์เมธากิจ^{1*}, เฉลิมศักดิ์ บุญนำ² และเชิดเชาว์ เชาว์เมธากิจ³

Sunisa Chaomatagit^{1*}, Chaleomsak Bunnam² and Chertchao Chaomatakit³

¹ อาจารย์ สาขาวิชาศึกษาทั่วไป คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

¹ Lecturer of General Education Department, Faculty of Education and Liberal Arts, Hatyai University

² ดร., วิทยาลัยนวัตกรรมและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

² Ph.D, College of Innovation and Management, Songkhla Rajabhat University

³ นักวิจัยอิสระ

³ Independent Researcher

* Corresponding author, E-mail: sunisa@hu.ac.th

บทคัดย่อ

การประเมินโครงการพัฒนาศักยภาพพลเมืองเพื่อการพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินโครงการพัฒนาศักยภาพพลเมืองเพื่อการพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง โดยใช้รูปแบบ CIPP Model ตามแนวคิดการประเมินสตัมเฟิลบีม (Stufflebeam) กลุ่มตัวอย่างใน 5 จังหวัด คือ คณะทำงานเครือข่ายประชาสังคมจังหวัด (คปจ.) จำนวน 18 คน ผู้ดำเนินโครงการ จำนวน 45 คน และผู้เข้าร่วมโครงการ จำนวน 16 คน รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 79 คน เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามโดยหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทำการวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์ ผลของการวิจัยพบว่า 1) ด้านบริบท คณะทำงานเครือข่ายภาคประชาสังคม (คปจ.) ผู้ดำเนินโครงการ และผู้เข้าร่วมโครงการ เห็นด้วยค่อนข้างมากในภาพรวม ($\bar{x} = 2.75$) 2) ด้านปัจจัยนำเข้า คณะทำงานเครือข่ายภาคประชาสังคม (คปจ.) และผู้ดำเนินโครงการ เห็นด้วยค่อนข้างมากในภาพรวม ($\bar{x} = 3.17$) และผู้เข้าร่วมโครงการเห็นด้วยค่อนข้างมากในภาพรวม ($\bar{x} = 2.64$) 3) ด้านกระบวนการ คณะทำงานเครือข่ายประชาสังคมจังหวัด (คปจ.) และผู้ดำเนินโครงการ เห็นด้วยค่อนข้างมากในภาพรวม ($\bar{x} = 3.05$) และผู้เข้าร่วมโครงการเห็นด้วยค่อนข้างมากในภาพรวม ($\bar{x} = 2.54$) และ 4) ด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ คณะทำงานเครือข่ายภาคประชาสังคม (คปจ.) และผู้ดำเนินโครงการเห็นด้วยค่อนข้างมากในภาพรวม ($\bar{x} = 3.26$) และผู้เข้าร่วมโครงการเห็นด้วยค่อนข้างมากในภาพรวม ($\bar{x} = 2.80$) ประโยชน์จากโครงการพัฒนาศักยภาพพลเมืองเพื่อการพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองสามารถช่วยส่งเสริมให้ประชาชนสามารถดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางการเมือง

คำสำคัญ: ประเมินโครงการ, การเมืองภาคพลเมือง, พื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

Abstract

Due to project evaluation of enhancing citizen potentiality to develop civil politics in five southernmost provinces, the purpose of this study is to evaluate the project for improving potentials of citizen to develop civil politics underlying CIPP Model – Stufflebeam’s evaluation model. The sampling group residing in five provinces was consisted of 18 committees of the Civil Society Networks (CSN), 45 project coordinators, and 16 participants. The number of sampling group had an aggregate of 79 people. Research instruments were questionnaires and interview. Statistical analysis tools include average, standard deviation, and content analysis of interview questions. It revealed as a following aspects. First, context, committees of the Civil Society Networks (CSN), project coordinators, and participants remarkably agreed. ($\bar{x} = 2.75$) Second, input factor, committees of the Civil Society Networks (CSN), project coordinators, and participants remarkably agreed. ($\bar{x} = 3.17$) Third, process, committees of the Civil Society Networks (CSN), and project coordinators remarkably agreed ($\bar{x} = 3.05$) and so did the participants. ($\bar{x} = 2.54$) Fourth, production/output, committees of the Civil Society Networks (CSN), and project coordinators remarkably agreed ($\bar{x} = 3.26$) and so did the participants. ($\bar{x} = 2.80$) It indicated that the project of enhancing potentials of citizen to develop civil politics encourage people to be able to do activities for public interest in order to strengthen the politics.

Keywords: Project Evaluation, Citizen Politics, Five Southernmost Provinces

บทนำ

การเมืองภาคพลเมือง คือ การใช้อำนาจของพลเมืองในกิจกรรมทางสังคม กิจกรรมทางการเมืองตามสิทธิของพลเมือง เกิดขึ้นได้ในระดับชุมชนหรือระดับชาติในประชาธิปไตยไทยที่มีตั้งแต่ทศวรรษ 2510 ได้พัฒนามาสู่กิจกรรมทางการเมือง สิทธิเสรีภาพ สิ่งแวดล้อม ความรู้ภูมิปัญญา สุขภาพอนามัย สิทธิทางเพศ หรืออาจจะกล่าวโดยรวมคือพลเมืองได้ใช้อำนาจของตนในกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตจัดการชุมชนท้องถิ่นของตนเองด้วยการไปหนุนเสริมกับรัฐ บางกิจกรรมอาจจะท้าทายกับอำนาจรัฐ การแสดงออกนี้ในมิติการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมืองที่ส่งผลต่อการจัดความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับรัฐใหม่ พลเมืองจึงเป็นตัวกระทำทางการเมืองใหม่ในรัฐพหุนิยมที่เน้นบทบาทของกลุ่มองค์กรทางสังคมในกระบวนการทางนโยบาย (รงค์ บุญสวยขวัญ, 2557)

นโยบายที่สำคัญโดยสภาพพัฒนาการเมืองซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมการพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองได้กำหนดแผนงานยุทธศาสตร์ในการทำงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินการบริหารให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์โครงการเพื่อการดำเนินงาน มีการรายงานในทุกขั้นตอน การใช้งบประมาณของหน่วยงานและภารกิจที่ได้มอบหมายในการทำงานที่เป็นไปตามทิศทางขององค์กร จึงได้มีความจำเป็นในการติดตามประเมินผลโครงการที่ได้รับทุนจากกองทุนพัฒนาการเมือง และการทำงานของกลไกหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการกลั่นกรองพิจารณาโครงการเบื้องต้นที่เป็นกลไกการทำงานในระดับจังหวัด ซึ่งคณะทำงานเครือข่ายประชาสังคมจังหวัด (คปจ.) ที่ได้รับมอบหมายภาระงานที่ได้

กำหนดให้ดูแลตรวจสอบพิจารณาตลอดจนติดตามให้ความรู้แนะนำช่วยเหลือแก้ไขปัญหาปรับปรุงโครงการและเป็นพี่เลี้ยงในโครงการ ซึ่งการทำงานในช่วงที่ผ่านมาโครงการต่าง ๆ ได้ดำเนินการไปตามแผนงาน และขอบเขตงาน (Terms of Reference : TOR) ที่ได้กำหนดตามเงื่อนไขข้อตกลงในการดำเนินโครงการต่าง ๆ ได้ส่งรายงานความก้าวหน้าฉบับร่างไปยังหน่วยงานแล้วจึงได้มีการประเมินโครงการผู้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง ประจำปีงบประมาณ 2556 สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า ให้มีความสมบูรณ์และความคิดเห็นในการประเมินจากเครื่องมือและแนวคิดทฤษฎีที่ได้ร่วมกันออกแบบให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของสภาพัฒนาการเมือง โดย ในปี 2556 กองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองได้มีการสนับสนุนกิจกรรมที่สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเมือง พ.ศ.2551 มาตรา 33 ประเภทโครงการเชิงพื้นที่ ปี 2556 และการบริหารจัดการของคณะทำงานเครือข่ายประชาสังคมจังหวัด (คปจ.) ในการพิจารณากลั่นกรองและติดตามโครงการ เพื่อให้การดำเนินงานโครงการต่าง ๆ มีประสิทธิภาพประสิทธิผลทราบถึงผลการดำเนินโครงการต่าง ๆ ขององค์กรผู้รับทุนเพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาปรับปรุงโครงการในปีต่อ ๆ ไปคณะกรรมการบริหารกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองจึงมีมติในการประชุมครั้งที่ 5/2556 ในวันที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2556 ให้มีการประเมินโครงการพัฒนาศักยภาพพลเมืองเพื่อการพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเชิงพื้นที่ (สถาบันพระปกเกล้า, สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง, 2556)

ดังนั้น การประเมินโครงการด้วยการวิจัยนั้น รูปแบบที่ได้รับความนิยมและสนใจคือ รูปแบบการประเมินเพื่อการตัดสินใจของ แดเนียล สต๊ฟเฟิลบีม (Daniel L.Stufflebeam) การประเมินโครงการพัฒนาศักยภาพพลเมืองเพื่อการพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเชิงพื้นที่ทำการประเมินในด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต โดยใช้รูปแบบ CIPP Model ตามแนวคิดการประเมินสต๊ฟเฟิลบีม (Stufflebeam) เพื่อนำผลจากการวิจัยไปประยุกต์ใช้เพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้บริหารในการจัดดำเนินโครงการเพื่อการพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อประเมินโครงการพัฒนาศักยภาพพลเมืองเพื่อการพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง ด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต โดยใช้รูปแบบ CIPP Model ตามแนวคิดการประเมินสต๊ฟเฟิลบีม (Stufflebeam)

แนวคิด ทฤษฎี

การประเมินตามรูปแบบ CIPP Model

การประเมินรูปแบบซีพีพี (CIPP Model) (Stufflebeam, Madam, & Kellaghan, 2000) ได้กำหนดประเด็นการประเมินออกเป็น 4 ประเภท ตามอักษรภาษาอังกฤษตัวแรกของ “CIPP Model” ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การประเมินบริบท หรือสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation: C) เป็นการประเมินก่อนการดำเนินการโครงการ เพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผล ความจำเป็นที่ต้องดำเนินโครงการ ประเด็นปัญหา และความเหมาะสมของเป้าหมายโครงการ เช่น โครงการอาหารเสริมแก่เด็กวัยก่อนเรียน เราจะต้องวัดส่วนสูง และชั่งน้ำหนัก ตลอดจน ดู หิด เหา กลากเกลื้อน ของเด็กก่อน

2. การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation: I) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของโครงการ ความเหมาะสม และความพอเพียงของทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินโครงการ เช่น งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์เวลา ฯลฯ รวมทั้งเทคโนโลยีและแผนการดำเนินงาน

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation: P) เป็นการประเมินเพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินโครงการ ที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุง ให้การดำเนินการช่วงต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้น และเป็นการตรวจสอบกิจกรรม เวลา ทรัพยากรที่ใช้ในโครงการ ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการโดยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานทุกขั้นตอน การประเมินกระบวนการนี้จะประโยชน์อย่างมากต่อการค้นหาจุดเด่น หรือจุดแข็ง (Strengths) และจุดด้อย (Weakness) ของนโยบาย / แผนงาน / โครงการซึ่งมักจะไม่สามารถศึกษาได้ภายหลังจากสิ้นสุดโครงการแล้ว

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation: P) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้ รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการ ยุบ เลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการแต่การประเมินผลแบบนี้มิได้ให้ความสนใจต่อเรื่องผลกระทบ (Impact) และผลลัพธ์ (Outcomes) ของนโยบาย / แผนงาน / โครงการเท่าที่ควร

นอกจากนี้ สตีฟเฟิลปิมได้นำเสนอประเภทของการตัดสินใจที่สอดคล้องกับประเด็นที่ประเมินดังนี้

1. การตัดสินใจเพื่อการวางแผน (Planning Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินสภาพแวดล้อมที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดจุดประสงค์ของโครงการ ให้สอดคล้องกับแผนการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองและคณะกรรมการเครือข่ายประชาสังคมจังหวัด

2. การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ (Structuring Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากปัจจัยนำเข้าที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดโครงสร้างของแผนงาน และขั้นตอนของการดำเนินการของโครงการและพิจารณาโครงการของกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง และคณะกรรมการเครือข่ายประชาสังคมจังหวัด

3. การตัดสินใจเพื่อการนำโครงการไปปฏิบัติ (Implementation Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินกระบวนการ เพื่อพิจารณาควบคุมการดำเนินการให้เป็นไปตามแผน และปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการของคณะกรรมการเครือข่ายประชาสังคมจังหวัดให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

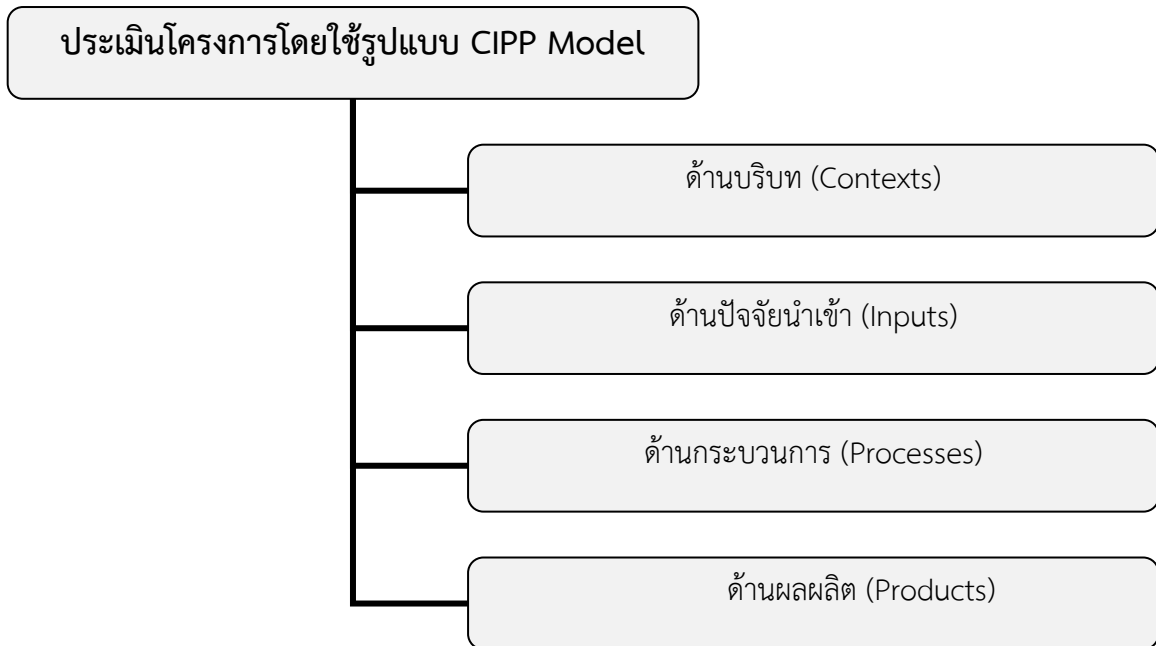
4. การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ (Recycling Decisions) เช่น การตัดสินใจเพื่อใช้ข้อมูลจากการประเมินผลผลิต (Output) ที่เกิดขึ้น เพื่อพิจารณาการยุติ / ล้มเลิก หรือขยายโครงการที่จะนำไปใช้ในโอกาสต่อไป

สรุปได้ว่า การประเมินผลเพื่อพัฒนาศักยภาพของกองทุนพัฒนาการเมืองและคณะกรรมการเครือข่ายประชาสังคมจังหวัดในการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผลในการทำงานตอบสนองวัตถุประสงค์ของสภาพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง สอดคล้องกับประเด็นการประเมินแบบ CIPP ทั้ง 4 ประการ และประเภทของการตัดสินใจดังกล่าวข้างต้น

กรอบแนวคิด

การวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาเอกสารการประเมินที่เกี่ยวข้องทั้งกลุ่มคณะกรรมการเครือข่ายประชาสังคมจังหวัด กลุ่มผู้ดำเนิน และผู้เข้าร่วมโครงการ แนวคิดที่ใช้ในการประเมินผลโครงการ CIPP Model และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ประกอบการจัดประเมินผลโครงการที่ได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนพัฒนา

การเมืองภาคพลเมืองเชิงพื้นที่ ประจำปีงบประมาณ 2556 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล โดยการประเมินผลโครงการครั้งนี้ใช้แนวคิด CIPP Model ทำให้สามารถได้ข้อมูลเกี่ยวกับบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และ ผลผลิต/ผลลัพธ์ ซึ่งเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงการอันจะส่งผลให้เกิดแนวทางหรือรูปแบบที่เหมาะสมของคณะทำงานเครือข่ายประชาสังคมจังหวัด (คปจ.) ในการทำงานเพื่อการบริหารจัดการโครงการในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพก่อให้เกิดประสิทธิผลต่อผู้ได้รับผลกระทบในการจัดดำเนินโครงการ จึงสามารถกำหนดแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ได้ดังภาพประกอบที่ 1

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิด

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย 1) กลุ่มคณะทำงานเครือข่ายประชาสังคมจังหวัด (คปจ.) 2) กลุ่มผู้ดำเนินโครงการ และ 3) กลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการ ได้กลุ่มตัวอย่างจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ 1) กลุ่มคณะทำงานเครือข่ายประชาสังคมจังหวัด (คปจ.) จำนวน 16 คน 2) กลุ่มผู้ดำเนินโครงการ จำนวน 45 คน 2) กลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการ จำนวน 18 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 79 คน

2. ขอบเขตโครงการ ประกอบด้วย 1) วิจัยใส่ใจใจเลือกตั้ง เลือกจริงก่อนมีสิทธิจริง 2) ประชาธิปไตยชุมชน 3) ใช้สิทธิชุมชนผ่านสภาในฝัน 4) เลือกจริงก่อนมีสิทธิจริง 5) โครงการพัฒนาศักยภาพขององค์กรภาคประชาสังคมใน จ.สตูล 6) พัฒนาศักยภาพแกนนำสภาองค์กรชุมชน สู่กลไกการขับเคลื่อนการเมืองภาคพลเมือง จ.สตูล 7) โครงการสมัชชารวมพลคนตानीในอาสา 8) โครงการหนุนเสริมเรียนรู้สิทธิชุมชน และสร้างความเข้มแข็งของสภาองค์กรชุมชนสู่ท้องถิ่นจัดการตนเองเครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดยะลา และ 9) พัฒนาศักยภาพขององค์กรประชาสังคมพื้นที่ตำบลเพื่อส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยแบบสอบถามวัดความคิดเห็น 4 ระดับ คือ น้อย ค่อนข้างน้อย ค่อนข้างมาก และมาก นำข้อมูลจากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าสถิติ คือ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

การดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพพลเมืองเพื่อการพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเชิงพื้นที่ กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นโครงการที่มีความสำคัญและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนพื้นที่เป็นสำคัญ รวมทั้งการขยายความรู้ เครือข่ายไปในพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อเป็นการขยายผลของการจัดดำเนินโครงการซึ่งมีอยู่จำนวนมาก รวมทั้งงบประมาณที่ได้รับมีจำนวนมากขึ้นอยู่กับเป้าหมายของโครงการเชิงพื้นที่ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สามารถสร้างความตระหนักการเมืองภาคพลเมือง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการประเมินผลโครงการพัฒนาศักยภาพพลเมืองเพื่อการพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง โดยวิเคราะห์ผลการวิจัยจำแนกออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ด้านบริบท (Contexts)

เพื่อประเมินสภาพแวดล้อมของโครงการที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง (ภาคใต้) ประจำปีงบประมาณ 2556 ทั้งนี้เป็นการประเมินก่อนการดำเนินโครงการเพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผล ความจำเป็นที่ต้องดำเนินโครงการ ประเด็นปัญหาอุปสรรค และความเหมาะสมของเป้าหมายโครงการตลอดจนความเข้าใจร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ โดยความคิดเห็นของคณะกรรมการเครือข่ายภาคประชาสังคม (คปจ.) ผู้ดำเนินโครงการ และผู้เข้าร่วมโครงการที่มีต่อการดำเนินโครงการพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองที่มีต่อการดำเนินโครงการพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง ปัจจัยด้านบริบท พบว่า คณะทำงานเครือข่ายภาคประชาสังคม (คปจ.) ผู้ดำเนินโครงการ และผู้เข้าร่วมโครงการ เห็นด้วยค่อนข้างมากในภาพรวมเกี่ยวกับปัจจัยด้านบริบท ($\bar{x} = 2.75$) โดยเห็นด้วยค่อนข้างมากเกี่ยวกับประเด็น ในพื้นที่โครงการมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมท้องถิ่น ($\bar{x} = 3.07$) ในพื้นที่โครงการมีองค์กร/สถาบันที่มีบทบาทและเอื้อต่อการดำเนินกิจกรรมโครงการ ($\bar{x} = 3.00$) ในพื้นที่โครงการมีชุมชนที่เข้มแข็ง ($\bar{x} = 2.87$) และในพื้นที่โครงการผู้นำชุมชนมีบทบาทการนำ ($\bar{x} = 2.82$)

2. ด้านปัจจัยนำเข้า (Inputs)

เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของโครงการ ความเหมาะสม และความพอเพียงของทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินโครงการ เช่น งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เวลา ฯลฯ รวมทั้งเทคโนโลยีและแผนการดำเนินงานโดยมีผลการศึกษากลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยความคิดเห็นของคณะกรรมการเครือข่ายภาคประชาสังคมจังหวัด (คปจ.) และผู้ดำเนินโครงการ ที่มีต่อการดำเนินโครงการพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า คณะทำงานเครือข่ายภาคประชาสังคม (คปจ.) และผู้ดำเนินโครงการ เห็นด้วยค่อนข้างมากในภาพรวม ($\bar{x} = 3.17$) โดยเห็นด้วยค่อนข้างมากเกี่ยวกับประเด็นความพร้อมของเอกสารข้อมูลในการจัดกิจกรรมโครงการ ($\bar{x} = 3.36$) สมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการมีความพร้อมและสนใจต่อการพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง ($\bar{x} = 3.31$) ทีมงานผู้ดำเนินโครงการมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการโครงการ ($\bar{x} = 3.26$) สารระสำคัญของโครงการมีความชัดเจน ($\bar{x} = 3.17$)

ส่วนความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโครงการที่มีต่อการดำเนินโครงการพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการเห็นด้วยค่อนข้างมากในภาพรวมเกี่ยวกับปัจจัยนำเข้า ($\bar{x} = 2.64$) โดยเห็นด้วยค่อนข้างมาก เกี่ยวกับความรู้ทักษะของวิทยากรมีความสอดคล้องกับกิจกรรมโครงการ ($\bar{x} = 2.81$) เนื้อหา/หลักสูตร/กระบวนการมีความเหมาะสม ($\bar{x} = 2.80$) ความพร้อมของสถานที่จัดกิจกรรม ที่พัก และอาหาร ($\bar{x} = 2.73$) ความพร้อมของเอกสารและอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมโครงการ ($\bar{x} = 2.69$)

3. ด้านกระบวนการ (Processes)

เป็นการประเมินเพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินโครงการ ที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาแก้ไข ปรับปรุง ให้การดำเนินการในระยะต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้น และเป็นการตรวจสอบกิจกรรมเวลา ทรัพยากรที่ใช้ในโครงการ ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมโครงการทุกกลุ่มโดยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานทุกขั้นตอน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการค้นหาจุดแข็งและจุดอ่อนของนโยบาย/ แผนงาน/ โครงการโดยมีผลการศึกษากลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยความคิดเห็นของคณะทำงานเครือข่ายภาคประชาสังคม (คปจ.) และผู้ดำเนินโครงการที่มีต่อการดำเนินโครงการพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง ด้านปัจจัยด้านกระบวนการ พบว่า คณะทำงานเครือข่ายภาคประชาสังคมจังหวัด (คปจ.) และ ผู้ดำเนินโครงการเห็นด้วยค่อนข้างมากในภาพรวมเกี่ยวกับปัจจัยด้านกระบวนการ ($\bar{x} = 3.05$) โดยเห็นด้วยค่อนข้างมากเกี่ยวกับประเด็น ขั้นตอนการดำเนินโครงการและระเบียบปฏิบัติในโครงการมีความเหมาะสมชัดเจน ($\bar{x} = 3.24$) การจัดโครงสร้างของโครงการมีผู้รับผิดชอบอย่างเหมาะสมชัดเจน ($\bar{x} = 3.21$) การอำนวยความสะดวกโครงการและการประสานงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ($\bar{x} = 3.14$) และมีการพัฒนาบุคลากรของโครงการ ($\bar{x} = 2.96$)

ความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโครงการที่มีต่อการดำเนินโครงการพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง ด้านปัจจัยด้านกระบวนการ พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการเห็นด้วยค่อนข้างมากในภาพรวมเกี่ยวกับปัจจัยด้านกระบวนการ ($\bar{x} = 2.54$) โดยเห็นด้วยค่อนข้างมาก เกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินโครงการมีความเหมาะสม ($\bar{x} = 2.69$) การอำนวยความสะดวกโครงการและการประสานงานแก้ปัญหาที่มีความเหมาะสม ($\bar{x} = 2.69$) และเห็นด้วยค่อนข้างน้อยเกี่ยวกับมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมโครงการให้ทราบโดยทั่วไป ($\bar{x} = 2.25$)

4. ด้านผลผลิต (Products)

เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับวัตถุประสงค์ของโครงการ การมีส่วนร่วมและความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการรวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการปรับเปลี่ยนโครงการ โดยความคิดเห็นของคณะทำงานเครือข่ายภาคประชาสังคมจังหวัด (คปจ.) และผู้ดำเนินโครงการที่มีต่อการดำเนินโครงการพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองด้านผลผลิต พบว่า คณะทำงานเครือข่ายภาคประชาสังคม (คปจ.) และผู้ดำเนินโครงการ เห็นด้วยค่อนข้างมากในภาพรวมเกี่ยวกับด้านผลผลิต ($\bar{x} = 3.26$) เห็นด้วยค่อนข้างมากประเด็นการบรรลุวัตถุประสงค์โครงการในเรื่องความร่วมมือของกลุ่มเป้าหมาย ($\bar{x} = 3.39$) การบรรลุวัตถุประสงค์โครงการในเรื่องการเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของเครือข่าย ($\bar{x} = 3.38$) การบรรลุวัตถุประสงค์โครงการในเรื่องกระบวนการบริหารจัดการโครงการ ($\bar{x} = 3.32$) และการบรรลุยุทธศาสตร์โครงการของกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง ($\bar{x} = 3.34$)

ความความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโครงการที่มีต่อการดำเนินโครงการพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง ด้านปัจจัยด้านผลผลิต พบว่า ผู้เข้าร่วมโครงการเห็นด้วยค่อนข้างมากในภาพรวมเกี่ยวกับปัจจัยด้านผลผลิต ($\bar{x} = 2.80$) โดยเห็นด้วยค่อนข้างมากเกี่ยวกับสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้กับตนเองและครอบครัว ($\bar{x} = 2.94$) สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาองค์กร ชุมชน และสังคม ($\bar{x} = 2.88$) ได้รับความรู้และทักษะจากการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการ ($\bar{x} = 2.75$) และความพึงพอใจต่อกิจกรรมโครงการในภาพรวม ($\bar{x} = 2.60$)

สำหรับผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า ประโยชน์จากโครงการพัฒนาศักยภาพพลเมืองเพื่อการพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองสามารถแก้ไขปัญหาของชุมชนในกลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการเมืองภาคพลเมืองที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยสู่ชุมชน รวมถึงการแก้ไขปัญหาชุมชนโดยการขับเคลื่อนจากภาคประชาสังคมอย่างชัดเจน อันก่อให้เกิดการเรียนรู้เข้าใจ เข้าถึงการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยสู่ชุมชนด้วยการกระบวนการการพัฒนางานชุมชนอยู่บนพื้นฐานการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน การเข้าร่วมเวทีประชุมเพื่อการสร้างพื้นที่กลางให้กับประชาชนในชุมชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็น การเรียนรู้แลกเปลี่ยนพูดคุยแนวทางการพัฒนาสู่ชุมชนความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งความสำคัญอันก่อให้เกิดความสุข ความปรองดอง การสร้างความสมานฉันท์ในพื้นที่เพื่อเป้าหมายร่วมกันในการก่อให้เกิดความสันติสุข รวมถึงกระบวนการถอดบทเรียนให้เกิดขึ้นเพื่อการศึกษาเรียนรู้ร่วมกันบนฐานความรู้ที่มีเหมือนกัน และสามารถร่วมกันพัฒนานำสู่กลุ่มเป้าหมายใหม่เป็นการขยายฐานคนทำงานเพิ่มมากขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมและประสบความสำเร็จ

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการศึกษาทำให้พบประเด็นในการอภิปรายผลดังนี้

1. ด้านบริบท โครงการพัฒนาศักยภาพพลเมืองเพื่อการพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในการสร้างความสงบสุข ในพื้นที่ที่มีการนำภูมิปัญญา วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสื่อเพื่อการสร้างกิจกรรมพื้นที่ชายแดนใต้อยู่ในระดับค่อนข้างมาก เนื่องจากภาคประชาสังคมในชุมชนท้องถิ่นทั่วประเทศก็เริ่มซึมซับการพัฒนาตนเองเรื่อยมา กระบวนการเหล่านี้ได้ซึมซับผ่านรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาจนถึงปัจจุบัน ทำให้ภาคประชาสังคมในปัจจุบันมีความเข้มแข็งมากขึ้น สามารถยกระดับการต่อรองทางการเมืองภาคพลเมืองกับหน่วยงานภาครัฐและภาคท้องถิ่น ได้รับรู้รับทราบถึงสิทธิความเป็นพลเมือง สิทธิของตนเอง และสิทธิของชุมชนส่วนรวมมากขึ้น เริ่มมีกระแสเรียกร้องหาความยุติธรรมต่อสิทธิความเป็นพลเมืองของตนมากขึ้นเรื่อย ๆ ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ยุคใหม่ ยุคที่คนชั้นล่าง คนรากหญ้า หรือคนในชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ เริ่มมีพลังในการเรียกร้องพลังในการต่อรอง และการกำหนดชะตาชีวิตและความเป็นอยู่ของตนเองมากขึ้น และสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่ได้มีบทบัญญัติรับรองเรื่องการมีส่วนร่วมของ ประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจน โดยได้วางกรอบให้รัฐต้องมีนโยบายพื้นฐานในการส่งเสริม การมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น รัฐจะต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย วางแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ต้องสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมืองและการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ รวมไปถึงการส่งเสริมและให้การศึกษแก่ประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตย (อนุรักษ์ นิยมเวช, 2554)

รวมถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

2. ด้านปัจจัยนำเข้า โครงการพัฒนาศักยภาพพลเมืองเพื่อการพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองมีความพร้อมในด้านงบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เวลา โดยมีความคิดเห็นอยู่ในระดับค่อนข้างมาก เนื่องมาจากการได้รับความสนใจเพื่อการพัฒนาพลเมืองในพื้นที่ชายแดนใต้ให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพให้ความใส่ใจต่อการเมืองของประเทศอย่างถูกต้อง จึงทำให้บุคคล หน่วยงานองค์กรจึงระดมการให้ความช่วยเหลือ สอดคล้องกับการศึกษาของ จารูวรรณ แก้วมะโน (2555) พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่มีความเข้าใจให้ความสำคัญโครงการสร้างสันติภาพเมืองและให้การสนับสนุนในการดำเนินโครงการให้เกิดขึ้นจริงในทางปฏิบัติ โดยมีรูปแบบแตกต่างกัน โดยมีวิทยากรที่ต้องทราบขั้นตอนกระบวนการต่าง ๆ ในการดำเนินโครงการเป็นอย่างดีรวมทั้งทราบแนวคิดพื้นฐานในเรื่องนโยบายสาธารณะ การมีส่วนร่วม และกระบวนการฉันทามติเป็นอย่างดี ที่สำคัญต้องมีเทคนิคในการถ่ายทอดองค์ความรู้และกระตุ้นให้นักเรียนสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมได้

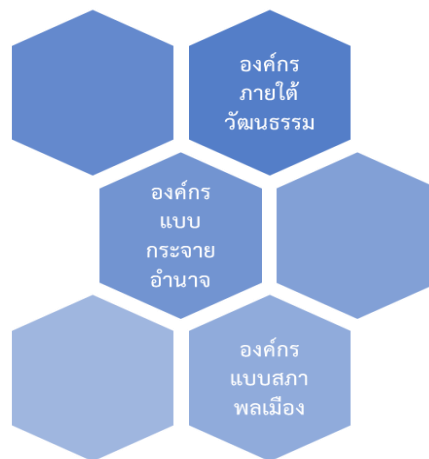
3. ด้านกระบวนการ โครงการพัฒนาศักยภาพพลเมืองเพื่อการพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองสามารถส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมสาธารณะของประชาชนผ่านคณะทำงานเครือข่ายประชาสังคมจังหวัด แม้ว่ายังมีปัญหาอุปสรรคแฝงอยู่ในแต่ละขั้นตอนรายละเอียด แต่ก็ยังเป็นเพียงอุปสรรคเล็กน้อยที่สามารถแก้ปัญหาได้ ผลการประเมินในประเด็นต่าง ๆ โดยแนวคิดรูปแบบการประเมิน CIPP (Contexts, Inputs, Processes, and Products) มาใช้ในการประเมินพบว่า ทั้งด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต/ผลลัพธ์ และผลกระทบ สะท้อนให้เห็นว่าผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองทั้ง 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการ กลุ่มผู้ดำเนินโครงการ และกลุ่มคณะทำงานเครือข่ายภาคประชาสังคมระดับจังหวัด ต่างก็มีความรู้ความเข้าใจและเห็นพ้องตรงกันว่าโครงการกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองมีประโยชน์อยู่ค่อนข้างมาก ดังนั้น จึงมีความเห็นว่า โครงการเหล่านี้ควรจะมีต่อไป ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดขึ้นต่อไป แม้ว่าประเทศไทยจะมีการปรับเปลี่ยนรัฐบาลหรือมีปัญหาทางการเมืองระดับประเทศเกิดขึ้นมากมายนับตาม เนื่องจากโครงการเหล่านี้เป็นพื้นฐานที่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่น ทำให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยเฉพาะการรับรู้เรื่องสิทธิชุมชนและสิทธิความเป็นพลเมือง อันเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับการเมืองภาคพลเมืองของประชาชนทั่วประเทศโดยตรง สอดคล้องกับ อนุรักษ์ นิยมเวช (2554) กล่าวถึง ระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดง ทักษะและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ที่จะมีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน นอกจากจะช่วยให้การตัดสินใจของผู้เสนอโครงการหรือรัฐบาลมีความรอบคอบ และสอดคล้องกับ ปัญหาและความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้นแล้ว ยังเป็นการควบคุมการบริหารงานของ รัฐบาลให้มีความโปร่งใส ตอบสนองต่อ ปัญหาและความต้องการของประชาชน และมีความ รับผิดชอบหรือสามารถตอบคำถามของประชาชนได้อีกด้วย

4. ด้านผลผลิต โครงการพัฒนาศักยภาพพลเมืองเพื่อการพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองสามารถก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ การมีทัศนคติ ทักษะ การสร้างความร่วมมือที่ดี และเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอยู่ในระดับค่อนข้างมาก สร้างความเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อชุมชนและสังคมแบบประชาธิปไตย สอดคล้องกับการศึกษาของ จารูวรรณ แก้วมะโน (2555) พบว่า ปัจจัยด้านผลผลิตประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ และ เจตคติ รวมไปถึงผลผลิตทางด้านนโยบายและการต่อยอดโครงการ

โครงการสร้างสำนึกพลเมืองสามารถสร้างสำนึกให้แก่ผู้ทำโครงการได้อย่างชัดเจน กล่าวคือ นอกจากจะได้รับความรู้ วิธีการกระบวนการในการกำหนดนโยบายสาธารณะ การทำงานเป็นทีม การคิดวิเคราะห์แล้ว ผู้ทำโครงการยังเกิดทัศนคติเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้นและพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมของโรงเรียนและชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาวิจัยกระบวนการทำงานเครือข่ายเพื่อสร้างสภาพพลเมือง เพื่อเป็นการปลูกฝังสร้างจิตสำนึกของประชาชนในการมีส่วนร่วมสร้างความรู้ความเข้าใจประชาธิปไตยชุมชนได้อย่างชัดเจนและถูกต้อง
2. ความสำคัญของการปลูกฝังการซึมซับประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นตั้งแต่ในวัยเด็ก เยาวชน ซึ่งเป็นช่วงวัยที่สามารถนำความรู้ความเข้าใจ ส่งผลต่อการขยายผลต่อไป จึงมีความจำเป็นควรมีการวิจัยเพื่อการสร้างหลักสูตรการปลูกฝังความเป็นพลเมืองในประเทศที่มีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เรียกว่าหลักสูตรความเป็นพลเมือง (civic education) โดยชุมชนมีส่วนร่วม อันสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในทางปฏิบัติได้
3. ผลจากการวิจัยสามารถก่อให้เกิดประโยชน์ และสามารถนำไปเป็นข้อมูลอ้างอิงในการปรับปรุงการทำงานของทั้งสภาพพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า และโดยเฉพาะบุคลากรที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง เช่น คณะทำงานเครือข่ายประชาสังคมจังหวัด (คปจ.) ผู้ดำเนินโครงการ ผู้เข้าร่วมโครงการ หน่วยงานภาครัฐ เช่น ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) สถาบันการศึกษา เพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างราบรื่น และสามารถดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จในรูปการทำงานแบบเครือข่าย ดังนั้น จึงขอเสนอรูปแบบแนวทางการบริหารคณะทำงานเครือข่ายประชาสังคมจังหวัด (คปจ.) ที่เหมาะสมกับบริบทกลุ่มพื้นที่กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ 3 รูปแบบ ดังภาพประกอบที่ 2

ภาพประกอบที่ 2 รูปแบบแนวทางการบริหารคณะทำงานเครือข่ายประชาสังคมจังหวัด (คปจ.)

1. องค์กรภายใต้วัฒนธรรม มีลักษณะเด่นดังนี้
  - 1.1 การบริหารแบบยืดหยุ่น สมาชิกแบบไม่เป็นทางการเข้าร่วมประชุมมาจากบุคคลที่ไม่ใช่คณะกรรมการเท่านั้น แต่อาจเป็นกลุ่มประชาสังคมอื่น ๆ ที่สามารถเข้าร่วมประชุมได้
  - 1.2 เน้นคนทำงานที่มาจากองค์กรประชาสังคมอื่น ๆ ลดสัดส่วนของหน่วยงาน
  - 1.3 สามารถเปลี่ยนคณะทำงานเพื่อหมุนเวียนตามความเหมาะสมของพื้นที่
  - 1.4 ควรมีที่ตั้งทำการคณะทำงานเครือข่ายประชาสังคมจังหวัด (คปจ.) อย่างชัดเจน เพื่อการติดต่อประสานงาน
2. องค์กรแบบกระจายอำนาจ มีลักษณะเด่นดังนี้
  - 2.1 การบริหารแบบกระจายอำนาจการตัดสินใจ โดยการบริหารคณะกรรมการด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม และสามารถพิจารณาโครงการในสถานการณ์เร่งด่วนที่ควรศึกษาในพื้นที่ ซึ่งกิจกรรมนั้นสามารถช่วยเหลือและบรรเทาปัญหาของสังคมได้ในสถานการณ์ฉุกเฉิน เช่น การเกิดภัยพิบัติ ม็อบ หรือกลุ่มต่าง ๆ
  - 2.2 ถ้ายกประมาณการพิจารณาโครงการให้คณะทำงานเครือข่ายประชาสังคมจังหวัด (คปจ.) ตัดสินใจ แต่ควรมีคณะทำงานที่มีความรู้ความเข้าใจโครงการ หรือนักวิชาการเข้ามาเสริมการพิจารณาโครงการ
  - 2.3 ควรมีค่าตอบแทนในการพิจารณาโครงการของผู้ทรงคุณวุฒิ
  - 2.4 ให้องค์กรทางวิชาการนำไปปรับหลักสูตรการเรียนการสอน
  - 2.5 ควรมีที่ตั้งทำการของคณะทำงานเครือข่ายประชาสังคมจังหวัด (คปจ.) เป็นของตนเอง
3. องค์กรแบบสภาพลเมือง มีลักษณะเด่นดังนี้
  - 3.1 มีที่มาของตัวแทนที่หลากหลาย มีลักษณะสภาพลเมือง นักการเมืองท้องถิ่นเข้าร่วม
  - 3.2 มีการประชุมกำหนดแผนงาน นโยบาย และผลักดันนโยบาย
  - 3.3 สมาชิกไม่ตายตัวเป็นสภากาเรียนรู้อ การรับรู้ ตระหนักความเป็นอยู่ในชุมชน
  - 3.4 ควรมีการผลักดันหลักสูตรซึ่งมีความสำคัญเกี่ยวข้องกับการศึกษาความเป็นพลเมือง (Civic Education) ทั้งในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน ซึ่งเป็นการศึกษาในระดับขั้นพื้นฐานและอุดมศึกษา

คำขอขอบคุณ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิจัยการติดตามประเมินผลโครงการที่รับการสนับสนุนจากกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเชิงพื้นที่ภาคใต้ ประจำปี 2556 และขอขอบคุณแหล่งทุนสนับสนุนการวิจัยเชิงพื้นที่จากกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า

เอกสารอ้างอิง

จารุวรรณ แก้วมะโน. (2555). รายงานการวิจัยเชิงปฏิบัติการโครงการประเมินโครงการสร้างสำนึกพลเมือง. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

รงค์ บุญสวยขวัญ. (2557). การเมืองภาคพลเมือง : ทบทวนวรรณกรรมเพื่อสร้างตัวชี้วัดหรือตัวบ่งบอกการเมืองของพลเมือง. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 6(2), 121-140.

- สถาบันพระปกเกล้า, สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง. (2556). *คู่มือแนวทางการบริหารจัดการคณะกรรมการ
เครือข่ายประชาสังคมจังหวัด*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- อนรรักษ์ นิยมเวช. (2554). *บทความเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน*.
กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์ สำนักเลขาธิการวุฒิสภา.
- Stufflebeam, D. L., Madam, C. F., & Kellaghan, T. (eds.). (2000). *The CIPP model for
evaluation in Evaluation model*. Boston, MA: Kluwer Academic.